

چکیده

شهرستان تفت در جنوب غربی استان یزد واقع شده و مرکز آن شهر تفت است. تفت شهری نسبتاً بزرگ که با کوه های سنگی در اطراف احاطه شده است و به دلیل قرار گرفتن در دامنه های شیرکوه از آب و هوایی خنک نسبت به دیگر شهرستانهای استان برخوردار است. مساحت شهرستان تفت در حدود ۷۰۰۰ کیلومتر مربع می باشد و اکثر جمعیت آن، ساکن روستا می باشند. ده بالا از معروفترین روستاهای شهرستان تفت است که به دلیل دارا بودن آب و هوای خنک کوهستانی تفرجگاه مردم استان یزد در فصل تابستان است. وجوه دیگر زندگی تفت معنی باغداری و غنای نسبی آن توأم با آب و هوای دلپذیرش در حاشیه بیابان نام این آبادی را بلند آوازه می گرداند و چون گوهری بر سر راه یزد، شیراز می درخشد و جملگی عوامل طبیعی و انسانی محیط مناسبی را برای بالندگی آرام تفت فراهم می آورد.

واژه های کلیدی : تفت - تفرجگاه - باغداری

مقدمه

از سال ۱۳۵۵ که شهرستان یزد با مرکزیت شهر یزد به استان تبدیل شد و در تقسیمات کشوری از استان اصفهان جدا شد، شهر تفت در زمره یکی از ۹ نقطه شهری استان یزد قرار گرفت، که این ۹ نقطه در حوزه چهار شهرستان یزد، تفت، اردکان و بافق قرار گرفتند شهر تفت یکی از چند شهر مهم شهرستان یزد به شمار می‌آید. امروزه شهر تفت یکی از ۱۹ شهر واقع در استان یزد می‌باشد.

تفت ولایتی است زیبا و دیدنی که هر که از مشرق وارد آن شود فقط می‌تواند از مغرب از آن بیرون رود و از دو سمت شمال و جنوب راه همواری ندارد مگر کوره راهی در سمت جنوب که تماما سنگلاخ بوده و به دهات طزرجان و هدش می‌رسد .

فصل اول

شناسایی شهرستان تفت

۱-۱: موقعیت شهرستان

شهرستان تفت با وسعت ۷۰۰۰ کیلومتر مربع معادل ۸۶/۷ درصد وسعت استان یزد، در فاصله ۲۰ کیلومتری مرکز استان یزد در مسیر جاده یزد- شیراز قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۸۰ متر و متوسط بارندگی آن در سال ۱۸۶ میلیمتر می باشد.

این شهرستان از سوی شمال به شهرستان یزد، از باختر به شهرستان های یزد و ابرکوه، از جنوب به شهرستان های ابرکوه و مهریز و از خاور به شهرستان مهریز محدود می شود

۱-۲: سوابق و پیشینه تاریخی

تفت منطقه‌ای باستانی با پیشینه‌ای دراز است. این شهر از هر لحاظ با یزد پیوند تاریخی داشته و نامش همیشه با آن، همراه بوده است.

رد پای تاریخ و ماقبل تاریخ در گوشه به گوشه این شهرستان قابل مشاهده است، از جمله نقاشیهای حک شده بر کوه ارنان در ناحیه پشتکوه که سابقه آن را باستان شناسان حتی به دوازده هزار سال قبل نسبت داده‌اند، یا اسامی مانند روستای توران پشت که بنیاد آن را به توران دخت ساسانی نسبت داده‌اند، چنین قدمتی را مسلم می‌دارد. به هر صورت قدر مسلم این است که (موقعیت منطقه و کشفیات تاریخی آن نیز همین موضوع را اثبات می‌نماید) منطقه عمومی تفت از زمان قبل از اسلام وجود داشته و به تعبیر عبدالحسین آیتی نویسنده کتاب تاریخ یزد (آتشکده یزدان)، یزد بدون تفت هیچگاه وجود نداشته است.

نام تفت در منابع تاریخی و عرفانی از قرن نهم هجری به بعد همراه با نام شاه نعمت‌الله ولی آورده شده است.

۱-۳: وجه تسمیه

شهر تفت را، که زادگاه علامه تفتازانی است، به دلیل وجود چشمه «نصیری» در پای «چنار سرده»، «تفت نصیری» نیز نامیده اند. واژه تفت، در اوستا «تفته» به معنی «گرم شده» است. مردم تفت بر این باورند که به دو دلیل این شهر تفت نامیده می‌شود؛ یکی به دلیل وجود تفته کوه در جنوب شهر، که هنگام تابش خورشید، بسیار داغ و سوزان شده و به اصطلاح محل تفتیده می‌شود و دیگر سبد و طبق میوه که در گویش محلی به آن‌ها «تفت» می‌گویند، که هر دو مورد درست بوده و کاربرد دارند. کلمه تفت در غالب کتب لغت به مفهوم: گرم، گرمی، با حرارات، تند، تیز، با شتاب و ... آمده‌است. در کتاب غیاث الغات چاپ هند در مورد واژه تفت آمده‌است: « نام جائی از مضافات یزد و سبدی است که برای نهادن گل و میوه سازند».

با توجه به شرایط جغرافیایی این شهر می‌توان گفت: معنای اخیر به نظر می‌رسد با موقعیت شهر تفت همخوانی بیشتری دارد در فرهنگ دهخدا نیز با مفهومی مشابه آورده شده‌است (سبدی مدور و کم عمق که از ترکه یا برگ سازند و میوه در آن نهاده و سر آن نیز بر ترکه تر برگدار بافته و محکم کنند). در فرهنگ معین مفهوم اخیر به این صورت آمده‌است: «سبد چوبینی که در آن میوه جا دهند». در دیگر فرهنگ‌ها تفت

به معنی قهر و غضب، خرام و خرامان، گیاه دارویی که خوردن بیخ آن مانند تاتوله جنون آورد، نیز آمده است

در برخی منابع این شهر به دراز شهر معروف است، زیرا تمام خانه‌ها و ساختمانهای آن اطراف یک خیابان طولانی واقع شده‌است و یک رودخانه در طول شهر وجود دارد که سالهاست مردم منتظر دیدن ذره‌ای آب در آن رودخانه خشکیده هستند.

۱-۴: اقلیم شناسی

از نظر شرایط اقلیمی و کلیماتولوژی، اقلیم شهرستان تفت نیمه خشک و کوهستانی بوده و دارای چهار فصل مشخص است. آب و هوای شهرستان تفت نیمه بیابانی است، که به دلیل قرار گرفتن در دامنه شیرکوه نسبت به یزد، دارای تابستانهای ملایم تر و بارندگی بیشتری است. بیشترین درجه حرارت، در تابستان ۳۴ و کمترین آن در زمستان ۱۲ درجه سانتی‌گراد است. رطوبت در تابستان ۱۵ درصد و در زمستان ۳۰ درصد بوده و میانگین بارندگی سالانه برف ۷۰ سانتی‌متر و باران تا ۶۰ سانتی‌متر است. شرایط اقلیمی حاکم بر شهرستان تفت به علت وجود عوارض طبیعی گوناگون، متفاوت است. از یک طرف وجود ارتفاعات شیرکوه و از طرف دیگر مجاورت با کویر ابرکوه، شرایط متفاوتی را ایجاد نموده‌است.

هر چند منطقه در قلمرو آب و هوای معتدله گرم فوق مداری قرار گرفته، اما وجود ارتفاعات بالای شیرکوه، بارندگی آن را نسبت به استان کویری یزد در وضعیت کاملاً متفاوتی قرار داده است. شیرکوه و دامنه‌های آن در روستاهای کوهپایه‌ای واقع در بخش نیر از مهمترین حوزه‌های باران خیز استان است، هر چه از ارتفاعات فاصله بگیریم میزان بارندگی کاهش می‌یابد، به طوریکه از ارتفاعات تا دامنه‌ها و از دامنه‌ها تا کوهپایه‌ها و سرانجام دشتهای میزان بارندگی کمتر گشته و در مجاورت کویرها و کفه‌های کویری ابرکوه به حداقل می‌رسد. قله و ارتفاعات بالای منطقه و به خصوص شیرکوه، محل ریزش برف بوده و در زمستان تشکیل برفخانه کوچکی را می‌دهند که بعضاً آثار آن تا بهار نیز باقی است. میزان نزولات در ارتفاعات ۳۰۰ تا ۳۵۰ میلیمتر و در دامنه‌ها به ۲۵۰ میلیمتر می‌رسد. بیشترین نزولات جوی در زمستان و کمترین آن در مهر ماه است. غالباً جهت باد در فصل گرم از شمال و شمال شرقی و در فصل سرد از جنوب و جنوب غربی است.

همواره آب تفت زبانزد عام و خاص بوده و اکنون نیز کوچه‌ای به نام «آب تفت» در شهرستان یزد وجود دارد که نشانه‌ای از توجه به طراوت شهرستان تفت است

۱-۵: مشخصه‌های جمعیتی

جمعیت شهرستان تفت به جز دهه اول انقلاب (۱۳۶۵ - ۱۳۵۵) که رشد داشته است در ۲۰ سال اخیر با رشد منفی رو به رو بوده است و از ۶۶۸۴۰ نفر در سال ۱۳۶۵ به ۴۷۲۶۰ نفر در سال ۱۳۸۵ کاهش یافته است. ۳۶ درصد از این جمعیت در شهرها و ۶۴ درصد در روستاها سکونت دارند. البته ناگفته نماند از سال ۱۳۸۰ تا کنون، به دلیل افتتاح چند مرکز آموزش عالی و رونق اقتصادی، شهر تفت مهاجر پذیر شده است. جمعیت بومی این شهرستان از نظر مذهبی، شیعه و زردشتی هستند ولی در سه دهه اخیر، مهاجرین افغانی و معاودین عراقی که بیشتر از پیروان اهل سنت هستند، جمعیت نسبتاً تأثیر پذیر را تشکیل داده‌اند. آمار غیر رسمی ولی نزدیک به واقعیت، تعداد مهاجرین افغانی را در سال‌های اول انقلاب ۲۷۰۰ نفر و معاودین عراقی را در دهه ۱۳۵۰ حدود ۸۰۰ نفر نشان می‌دهد که اکثراً از کردهای ایرانی و عراقی به تفت و توابع آن تبعید شدند ولی پس از مدت کوتاهی اکثریت آنان مراجعت نمودند و حدود ۲۵۰ نفر از آنان برای مدت قابل توجهی در تفت ساکن بودند. در حال حاضر کمتر از ۱۰۰ نفر از معاودین عراقی در تفت سکونت دارند. در کنار افغانه و معاودین عراقی تعدادی از هموطنان جنگ زده از شهرهای جنوبی کشور (آبادان، اهواز و خرمشهر) به این شهر آمده و رحل اقامت افکنده‌اند. مهاجرت به هند و پاکستان نیز یکی از مشخصه‌های جمعیتی مردم این شهر است که تأثیر و تأثر فرهنگی، اجتماعی خاص خود را

• بخش مرکزی شهرستان تفت

- دهستان پیشکوه (تفت)
- دهستان شیرکوه
- دهستان علی آباد (تفت)
- دهستان نصرآباد (تفت)
- دهستان دهشیر

شهر: تفت

• بخش نیر

- دهستان بنادکوک
- دهستان زردین
- دهستان سخوید
- دهستان گاریزات
- دهستان کهدوئیه

شهر: نیر

شهرستان تفت دارای ۱۴۴۴ آبادی است که ۳۳۶ روستای آن دارای سکنه و ۱۱۰۸ آبادی خالی از سکنه می‌باشند.

شهر تفت به طور کلی از دو بخش تشکیل می‌شود؛ بخش شمالی و بخش جنوبی که به ترتیب گرمسیر و سردسیر نامیده میشود.

بخش سردسیر میتوانیم محلات سَرده، شوده سُفلا، شوده عُلیا، بُرسَه (BORASSEH)، حوض بلبل، خلف خانقاه، حاجی ابراهیمی، پاچنار، ابوالحسنی، در بند میرزا، باغ گلابدان و غیاث آباد را نام ببریم و در بخش گرمسیر میتوانیم محلات باغ موردان (باغ مورتین)، تلّ مختار، گرمسیر، دهنو و باغ خندان را نام برد. محله باغ خندان محل سکونت اقلیت زرتشتی تفت می‌باشد.

از محلات جدید میتوان کوی آزادی ، شهرک قدس، شهرک صدوقی، شهرک احرار و شهرک فرهنگیان را نام برد. این شهرکها جمعیت بسیاری را در خود جای داده است و به عنوان مناطق پر تراکم می باشد هر چند که بخشهای مرکزی شهر در بافت قدیم همچنان به عنوان مراکز تجمع افراد می باشد و ارزش املاک به خصوص املاک تجاری اطراف بازار بسیار بالاتر از املاک مشابه در بافت جدید می باشد.

۷-۱: مسیرهای ارتباطی

-راه تفت - یزد به سوی شمال خاوری و به درازای ۲۰ کیلومتر

-راه تفت - ده نو - ده شیر به سوی باختر و سپس به سوی جنوب

-راه تفت - طرزجان به درازای ۲۴ کیلومتر

-راه تفت - منشاد - ده بالا

-راه تفت - ابرکوه به درازای ۱۵۰ کیلومتر

فاصله هوایی شهر تفت تا تهران، ۵۲۰ کیلومتر است

۸-۱: عوارض طبیعی و پدیدههای جغرافیایی

شیرکوه

مهمترین و اصلی ترین ارتفاعات منطقه تفت شیرکوه با ارتفاع ۴۰۷۵ متر است که آن بلندترین نقطه استان یزد و به عبارتی بلندترین کوه یزد محسوب می گردد. تفت در دو قسمت انتهایی دره ای نسبتاً پهناور و سیلابی (در محل ، معروف به «رود تفت») قرار دارد. شیب این دره از منتهی الیه جنوب غربی شهر تفت (در ارتفاع ۱۶۰۰ متری) به سمت شمال شرقی (ارتفاع در نزدیکی شهرک قدس : ۱۵۲۰ متر) کاهش می یابد. شهر تفت از شمال و شمال غربی با کوههای آقا اعلا و بن چادر و از جنوب و جنوب غربی با کوههای تفت / تفته کوه و گلوبادام احاطه شده است.

شهرستان تفت را رشته کوههای متعدد احاطه نموده است، به گونه ای که می توان این شهرستان را ناحیه عمده کوهستانی استان به شمار آورد. دره های واقع در بین ارتفاعات، زیباترین، سرسبزترین و خوش آب و هوا ترین نواحی ییلاقی استان را به وجود آورده است. وضعیت ارتفاعات تفت به گونه ای است که از قدیم الایام تاکنون سه ناحیه مشخصی را به وجود آورده است که در گویش عمومی به نواحی پشتکوه، پیشکوه و میانکوه معروف گردیده است. البته در قسمتی از نواحی پشتکوه و میانکوه، شهرستان مهریز نیز سهم می باشد. اما آنچه که به پیشکوه معروف گردیده است کلاً در شهرستان تفت قرار دارد.

۱-۸-۱: ارتفاعات و مهمترین قله در ارتفاعات ناحیه شمالی

ارتفاعات ناحیه شمالی شهرستان، خط الرأسها و قله نسبتاً مرتفعی را به وجود آورده است که دره سیلابی تفت را در جهت شمالی- جنوبی از دشت وسیع یزد- اردکان مجزا می سازد. مهمترین قله این ارتفاعات از غرب به شرق به ترتیب عبارتند:

کوه تلخستان : ۲۹۲۰ متر

کوه قوچان ۲۸۹۶ متر

کوه مسجد ۳۱۳۳ متر

کوه زریند : ۳۰۹۹ متر

کوه باد آسمان : ۲۵۵۲ متر

کوه کاسه : ۱۶۰۶ متر (که در غرب جاده یزد به تفت قرار گرفته است)

کوه سنگ تراش: ۱۶۷۹ متر (که در شرق جاده مذکور واقع شده است)

۱-۸-۲: ارتفاعات و مهمترین قله (قله‌ها) در ارتفاعات ناحیه جنوبی

از بهم پیوستن این ارتفاعات، منحنی ای به طول تقریبی ۸۰ کیلومتر به وجود می‌آید که از غرب به شرق کشیده شده و تفت را از حوضه آبریز دشت یزد- اردکان جدا می‌سازد. حد جنوبی تفت نیز از اتصال خط الرأسها و جبال کم ارتفاعی به وجود می‌آید که ۷۵ کیلومتر ادامه داشته و قله آن از شمال به غرب عبارتند از:

کوه چاه میل ۲۶۰۰ متر

کوه بازرگان ۲۴۴۷ متر

کوه چاه ریز ۲۴۰۰ متر

۱-۸-۳: ارتفاعات و مهمترین قله (قله‌ها) در ارتفاعات حد شرقی

در حد شرقی شهرستان تفت، قله و خط الرأسهای بسیار مرتفعی قرار گرفته است که از بهم پیوستن آنها خط بسیار پرپیچ و خمی حاصل می‌گردد. قله آن از ناحیه شمال به جنوب عبارتند از:

بخش غربی کوه بهروک - قله اصلی شیرکوه ۴۰۶۰ متر

کوه برفخانه ۳۹۹۰ متر

کوه لاخته ۳۸۷۳ متر

و...

حد غربی شهرستان تفت، حد شرقی کویر پهناور اصفهان- ابرکوه- سعید آباد می‌باشد که با گسل بسیار بزرگی با امتداد شمال غربی، جنوب شرقی مشخص می‌گردد.

اراضی واقع در بین ارتفاعات این شهرستان اغلب به صورت دره‌های بزرگ و کوچک، مناطق مسکونی و آبادیهای شهرستان تفت را تشکیل می‌دهد که دره سیل گیرتفت و مناطق علی آباد، نصر آباد، سانج و ناحیه وسیع پشتکوه (واقع در حد واسط ارتفاعات کم عرض جنوبی و ارتفاعات شیرکوه) از آن جمله‌اند.

۱-۸-۴: جاذبه‌های طبیعی (ارتفاعات)

۱- کوه عقاب (عقاب کوه)

یکی از دیدنی‌های تفت، کوه عقاب (عقاب کوه) است. در نزدیکی شهرستان تفت و در فاصله ۳۰ کیلومتری محور یزد به شیراز، کوه نسبتاً مرتفع و منفردی قرار گرفته که تصویری شبیه به یک عقاب نشسته را تداعی می‌کند.

۲- کوه تاریخی ارنان تفت

کوه تاریخی ارنان شهرستان تفت یزد که به عنوان نخستین کوه استان در سال ۷۸ در فهرست آثار ملی به ثبت رسید، از جمله جاذبه‌های تاریخی و طبیعی به شمار می‌رود.

کوه ارنان در فاصله یکصد کیلومتری مرکز یزد قرار دارد و ارتفاع آن از دامنه ۸۴۰ متر و محیط آن ۲۵ کیلومتر است. سنگهای این کوه از جنس آهکی و گچی و از رسوبات دوران سوم زمین شناسی است. پوشش گیاهی آن بسیار متنوع، متراکم و فشرده بوده و منبع تغذیه مناسبی برای حیوانات علف خوار و گوشتخوار است. در بررسی بعمل آمده از این کوه، ۲۷ قطعه سنگ به ابعاد مختلف که بر روی آنها نگاره‌هایی حک شده کشف شده است.

این نقوش شامل انواع مختلف بز کوهی، آهو، پرندگان، انسانهای سوار بر اسب، الاغ و استر و تیر و کمان به دست و همچنین انسان برهنه نیزه به دست و گرز به دست است.

در انبوه این نگاره‌ها دو مورد نگارش با خطوط اسلامی وجود دارد که در یکی عبارت «بسم الله الرحمن الرحيم» و در دیگری دو نام «محمد» و «محمود» نقش بسته‌است. این نگاره‌ها در سال ۱۳۶۷ کشف شده‌است.

دورترین تاریخی که می‌توان برای این نگاره‌ها تصور کرد عصر آهن یعنی ۱۵۰۰ سال قبل از میلاد است. اثر تاریخی سنگ نبشته‌ها و نقوش روی سنگ روستای «دره گازه» تفت نیز که در سال ۷۹ در فهرست آثار ملی به ثبت رسید از دیگر آثار چشم نواز این منطقه‌است. در این منطقه، نقوش حیوانی و آیات قرآنی بر روی تعدادی از صخره‌های رسوبی حجاری شده‌است.

۹-۱: صنایع و معادن

مهم ترین صنایع دستی این منطقه را گیوه‌دوزی و قالی‌بافی تشکیل می‌دهد که توسط زنان و دختران در داخل کارگاه‌ها و یا در منازل مسکونی انجام می‌گیرد. قالی‌های این منطقه با طرح کاشانی بافته می‌شوند. زنان روستایی با ابزار ساده رویه گیوه را می‌بافند و یا به قول خودشان می‌چینند. ماده اولیه گیوه نخ پنبه ای است پس از مرحله بافت؛ بایستی رویه به تخت دوخته شود. کار تهیه تخت و دوخت به وسیله مردان انجام می‌شود.

شهرستان تفت به لحاظ منابع معنوی یکی از منابع غنی استان یزد بوده و معادن فلزی و غیر فلزی مانند سرب، روی، فلدسپات، خاک سرخ، خاک چینی زمینه‌ی مناسبی را برای توسعه‌ی این شهرستان به وجود آورده است. شهرستان تفت همچنین به خاطر دارا بودن معادن غنی انواع سنگهای ساختمانی بویژه سنگهای چینی، مرمر و مرمریت یکی از فعالترین کانونهای صنایع سنگهای ساختمانی به شمار می‌رود. صنایع فلزی، فرش ماشینی، کاشی و سرامیک، تولید مواد غذایی و دیگر صنایع بزرگ و کوچک در این شهرستان وجود دارد و فضاهای صنعتی در آن در حال گسترش می‌باشد. تا سال ۱۳۸۱ تعداد ۴۹۹ کارگاه صنعتی در نقاط مختلف این شهرستان در حال فعالیت بوده‌است.

شهرستان تفت یکی از بزرگ‌ترین مراکز پرورش کرم ابریشم در استان است و انار آن به مناطق مختلف صادر می‌شود.

صنعت چیلانگری (آهنگری سنتی) از قدیم الایام در استان یزد رایج بوده و امروز دردست فراموشی است. بیش ترین مواد اولیه مصرفی در این رشته شامل فولاد، انواع شاخ، چوب، برنج و مهمترین ابزار و وسایل مورد استفاده در این صنعت سوهان، چکش، گیره، سندان، زغال سنگ و آهن می باشد.

نجاری

چیلانگری (آهنگری سنتی)

کفش دوزی

۱-۱۰: کشاورزی و دام داری

شهرستان تفت به علت دارا بودن مناسب ترین شرایط آب و هوایی و منابع آب، شهرستانی کشاورزی و مناسب برای فعالیتهای کشاورزی و دامپروری محسوب می گردد، بیش تر فضاهای این شهرستان، به ویژه در محلات قدیمی، را باغات تشکیل می دهند. بافت کلی و قدیمی تفت، باغ - محله و خانه - باغ است. ۶۵٪ جمعیت این شهرستان به کشاورزی و باغداری اشتغال دارند کشاورزی جایگاه ویژه یی در شهر تفت از نظر تولید محصول و هم از نظر بافت شهری دارد .

به هر حال باغداری اندام اصلی پیکر جامعه ی تفت می باشد از فرآورده های کشاورزی این منطقه می توان گندم، جو، بنشن، تره بار، انار، هلو، زردآلو، گوجه و گردو را نام برد که انار تفت فراوان و از کیفیت خوبی برخوردار بوده و به نقاط دیگر صادر می شود. مردم این شهرستان همراه کشت به دامداری نیز می پردازند .

۱-۱۱: جایگاه فرهنگی

شهرستان تفت به لحاظ فرهنگ دارای سابقه درخشان و شایسته ای است. وجود علما و اندیشمندان، مورخین و موقوفه های فراوانی که در راستای تقویت زمینه های مذهبی و فرهنگی جامعه است گویای توجه و اهتمام دیرپای مردم به امور دینی و فرهنگی و اجتماعی می باشد.

فصل دوم

جاذبه های تاریخی، طبیعی و تفریحی تفت

۱-۲: اماکن مذهبی

شهرستان تفت دارای ۵۰۰ اثر تاریخی شناسایی شده است که تا کنون ۳۸ مورد آن در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

➤ مجموعه شاه نعمت الله ولی

مجموعه شاه نعمت الله ولی، شامل: حسینیه، مدرسه، آب انبار، بازار، مسجد، خانقاه و حمام

➤ بازار شاه ولی

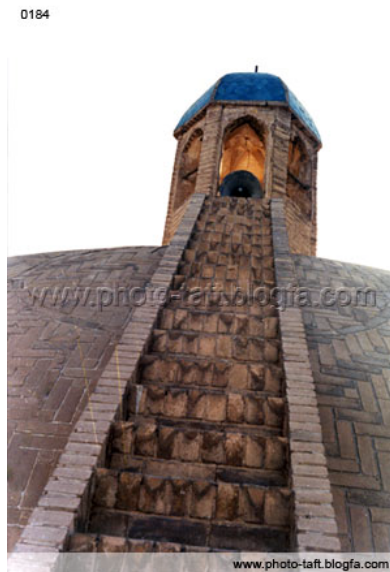
➤ مسجد شاه ولی (امام)

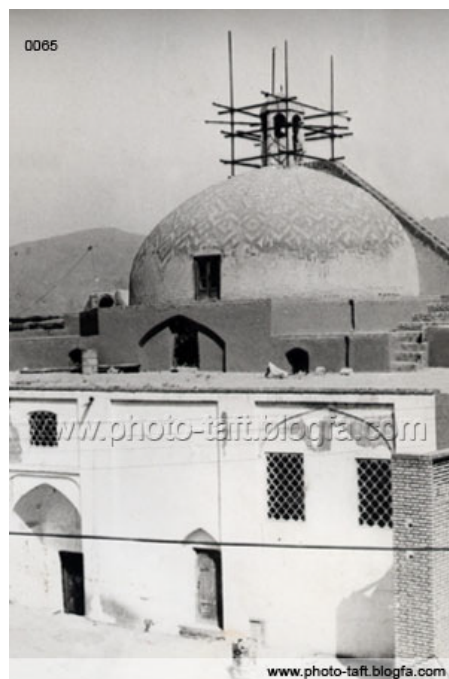
این مسجد بزرگ که گرمخانه و قسمت تابستانی دارد به نقل از کتاب جامع مفیدی به دستور خانش بیگم خواهر شاه طهماسب صفوی بنا گردیده ولی تاریخ دقیق آن معلوم نیست. اهمیت بنا به عنوان یکی از آثار تاریخی دوره صفویه به لحاظ شیوه برپا کردن گنبد مقصوره آن است که در واقع می توان ساختمان گنبد مسجد کبود تبریز و شیخ لطف ا... اصفهان را تقلیدی از این بنا دانست.

➤ گنبد مسجد شاه ولی

اهمیت این بنا به عنوان یکی از آثار دوره صفویه به لحاظ شیوه برپا کردن گنبد مقصوره آن است که در واقع می توان ساختمان گنبد کبود تبریز و مسجد شیخ لطف الله اصفهان را تقلیدی از این بنا دانست. از دیگر شاهکارهای این بنا قرار گرفتن مأذنه بر روی گنبد است که مؤذن از طریق پله هایی که بر روی بدنه گنبد وجود داشته وارد مأذنه می شده و متأسفانه در سالهای اخیر این مأذنه تخریب گردیده است

➤ شبستان مسجد شاه ولی

مسجد شاه نعمت الله ولی. قرن نهم هجری. دوره صفویه

➤ بقعه (خانقاه) شاه خلیل

شاه خلیل از اولاد شاه نعمت ... ولی است. بقعه شاه خلیل دارای گنبد دو جداره است و هم اکنون بعنوان کتابخانه عمومی شهرستان تفت استفاده می شود.

بنای بقعه یا خانقاه شیخ خلیل الله ثانی از نوادگان شاه نعمت الله ولی جزیی از مجموعه وسیعی بود که به عنوان خانقاه شاه نعمت الله ولی ایجاد شده بود. گنبد آجری بر فراز بقعه مربع شکل و سنگ های مرمر خوش تراش و ظریف مربوط به ۹ قبر درزیر گنبد با کتیبه های مختلف دارای نقش های گل و بوته حجاری شده از آثار جالب این بقعه می باشد. متأسفانه در سالهای اخیر این سنگ قبرها تخریب گردیده است.

photo : m.ahvazi www.photo-taft.blogfa.com

photo : m.eslammanesh www.photo-taft.blogfa.com

➤ حسینیه تاریخی گرمسیر

حسینیه تاریخی گرمسیر به شماره ۱۲۳۵۵ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده است و از بناهای شاخص اوایل دوره قاجاریه است که با استفاده از خشت و آجر ساخته شده و سنگ قبری متعلق با سال ۱۲۴۱ در ضلع شمالی آن نصب شده است و در زمره موقوفات تفت است.

➤ کلک حسینیه گرمسیر

ستونی بشکل منشور و میان تهی که وسط میدان ساخته اند. بلندی آن حدود ۲ متر و طول هر ضلع آن ۱ متر و در قسمت پایین آن حفره ای وجود دارد. در قدیم بالای کلک آتش روشن می کردند. متأسفانه کلک میدان شاه ولی در سالهای اخیر تخریب گردیده است. تنها کلک باقیمانده در شهرستان تفت کلک حسینیه گرمسیر می باشد.

➤ حسینیه شاه ولی (امام)

این بنایی است متعلق به قرن نهم هجری زیرا کاشی کاری های عزاخانه آن با کاشی های مسدسی که در قرن نهم در یزد مرسوم بوده ساخته شده است. در کنار حسینیه نخل بزرگی وجود دارد که در ایام محرم جهت برگزاری مراسم عزاداری گردانده می شود.

تکیه حسینیه شاه ولی

➤ قدمگاه مرتضی علی

این بنا از آثار تاریخی قرن ششم هجری است که بنا به روایات مختلف محل توقف حضرت امام علی (ع) و اسبشان است. که رد پای اسب در این مکان افتاده است

این بنا در سال ۵۱۲ هـ ق به دستور گرشاسب ابن علی از امرای کاکوئیه دیلمی ساخته شده است. پلان بنا چهار ضلعی منظم است که در ارتفاع سه متری به هشت ضلعی تبدیل می شود.

۲-۲: جاذبه های طبیعی تفریحی تفت

درختان کهنسال چنار اسلامیه، چنار نیر، چنار نصرت آباد، چنار تفت، چنار طزرجان، سرو مبارکه، سرو دوقلوی چم، سرو حسینی، سرو زین آباد

چم یکی از روستاهای زرتشتی نشین شهرستان تفت می باشد.

۲-۲-۱: مناطق ییلاقی تفت

ده بالا، طزرجان، نصرت آباد، پیشکوه، سانچ، پیست اسکی سخوید، دهکده ییلاقی بیداخوید، آبشار و چشمه دره گاهان، دیدار ده بالا، چشمه تامهر اسلامیه، چشمه سفید نصرت آباد، چشمه شفاء دره زرشک، چشمه توران پشت

➤ چشمه تامهر

این چشمه یکی از تفرجگاه های استان یزد می باشد و همانطور که از نامش پیداست تا اول مهرماه هر سال آب دارد.

➤ آبشار دره گاوان (دره گاهان)

این آبشار مهمترین آبشار استان یزد می باشد که در شهرستان تفت واقع شده است.

➤ برفخانه طزرجان

۲-۲-۲: کوههای دیدنی

عقابکوه اسلامیه، تخت رستم توران پشت، پشتکوه ارنان، برفخانه ی شیرکوه طزرجان، کوه لیزک تفت و

کوه میلک تفت

➤ عقاب کوه

حدوداً در فاصله ۴۰ کیلومتری شهرستان یزد واقع شده و نمای ظاهری کوه به شکل عقاب و پدیده ای زیبا

و منحصر به فرد می باشد.

این کوه از زوایای متعدد به یک عقاب نشسته بر پهنه ی کویر شبیه است که در کنار روستای اسلامیه خود

نمایی می کند.

۲-۳: قلعه های و بناهای تاریخی تفت

قلعه پهلوان بادی، قلعه حسن آباد، قلعه اسلامیه، قلعه گرمسیر، آسیاب آبی اسلامیه، توران پشت فخرآباد
دهشیر، علی آباد، پیشکوه، گاریز و بورق

➤ قلعه گرمسیر

این قلعه بر فراز تپه ای سنگی و در مجاورت مسجد توبه بزرگ واقع شده است.
این قلعه خشتی و تنها سه قسمت آن باقی مانده است. ۱- بخشی از ورودی آن در قسمت بالای سنگی که
مشرف به شهر تفت است. ۲- برج مدور ۳- بخشی از ساختمان و حصار نزدیک به برج مدور

قلعه گرمسیر. دوره قاجاریه

➤ آسیاب آبی گرمسیر

شهرستان تفت را از لحاظ تعداد آسیابها می توان شهر آسیابهای آبی نامید که تعداد آن به بیش از ۱۸ عدد می رسد و نشان از آن دارد که تفت، روزگاری صادرکننده آرد به شهرهای همجوار خود بوده است. از مهمترین آسیابهای آبی تفت می توان به بی غم، نیر، صدری، باغ گلابدان، نوابی، سرده، موقوفه گرمسیر، شهناز گرمسیر، راحت آباد، میر سید محمد، حاجی زینل، مبارکه، ملاحیدر، امام رضا، اسلامیه، فخرآباد و آسیاب بادی شواز اشاره نمود. در حال حاضر تنها آسیاب دایر تفت، آسیاب

آبی گرمسیر است که در طول ایام سال بویژه تعطیلات سال نو پذیرای بازدیدکنندگان از این اثر تاریخی است. این آسیاب توسط استاد محمدعلی فلاح تفتی اداره می شود.

➤ قله حسینى

➤ آب انبار زین آباد

➤ باغ صدری (نمیر)

این باغ در خیابان امام خمینی، در محله باغ گلابدان شهر تفت واقع شده است. این بنا احتمالاً مربوط به اواخر دوره زندیه می باشد که به دستور صدرالعلماء از حکام آن زمان ساخته شده ولی از بنا آن اطلاعی در دست نیست.

وسعت باغ سیزده هزار متر مربع بوده که در قسمت شمال غربی آن ساختمانی بنا گردیده که دارای یک تالار بزرگ به ابعاد ۱۰*۱۲ متر است که قسمت بالایی تالار با طاقهای محرابی مزین شده است. جلوی ساختمان یک حوض سنگی به وسعت تقریبی ۵۰۰ متر مربع وجود دارد که دارای ۹۵ فواره طبیعی می باشد.

ارتفاع بادگیر این ساختمان ۲۲/۵ متر می باشد.

تالار عمارت صدری

هشتی عمارت صدری

➤ بادگیر خانه طهماسبی

خانه طهماسبی از بناهای ارزشمند دوره قاجار است که هنوز مسکونی است و مانند دیگر خانه های قدیمی یزد بادگیر دارد. بادگیر این خانه که به فضای تالار می رسد، از خشت خام، گل، آجر، گچ و چوب شورونه ساخته شده است. این چوب از انواع چوب هایی است که استحکامی عالی دارد و در برابر حمله موریانه نیز مقاوم است. ارتفاع این بادگیر ۱۴ متر از سطح پشت بام می باشد.

➤ خانه رزاقیان

خانه رزاقیان در یکی از کوچه باغ های محله گرمسیر در نزدیکی آسیاب آبی قرار دارد.
معماری این خانه که ترکیبی از معماری ایرانی-هندی است دارای بادگیر، کلاه فرنگی، هشتی، اتاق تودرتو و حیاط می باشد.

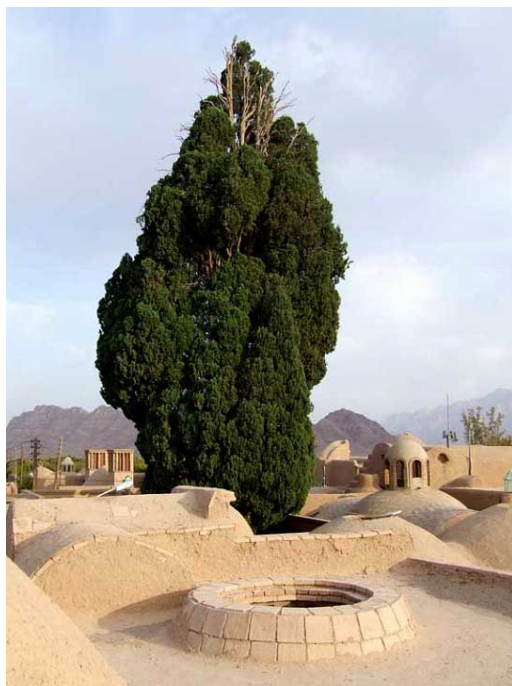
➤ آتشکده زردشتیان

آتشکده باغ خندان

➤ دخمه ی روستای چم

روستای کوچک از بخش های شهرستان تفت می باشد که در نزدیکی شهر یزد قرار دارند ، روستا نشینان آن همه زرتشتی بوده و از روستاهای بسیار کهن می باشد ، جدا از حال و هوای کهن ساخت و بومی آن دارای سروهای چند صد ساله می باشد.

➤ ساباط

photo :J.Salehifar

www.photo-taft.blogfa.com

➤ بادگیر

photo :J.Salehifar

www.photo-taft.blogfa.com

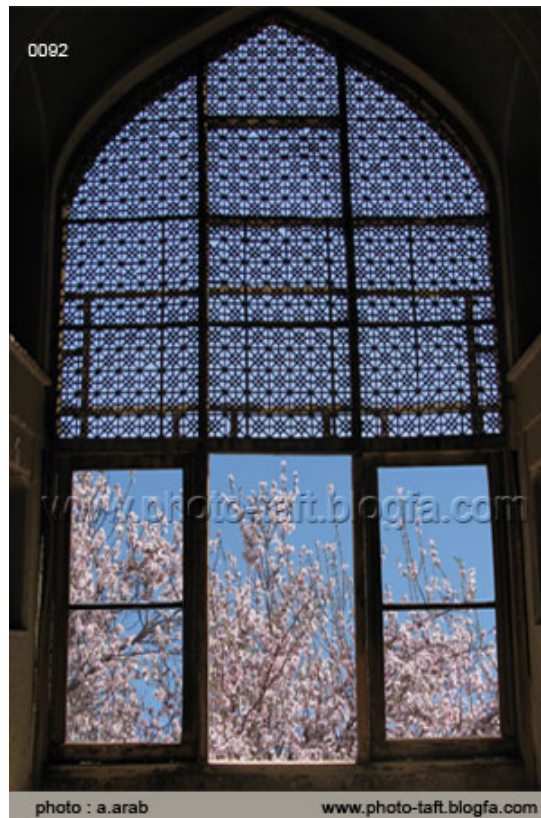
➤ سردرب خانه.راحت آباد.دوره قاجار

photo :M.R.Ghorashi

www.photo-taft.blogfa.com

➤ ارسی خانه شیخی

➤ قلعه علی آباد پیشکوه

این قلعه در ۳۶ کیلومتری تفت در روستای علی آباد واقع شده است. قلعه در سه طبقه ساختمان خشتی دارد.

➤ آب انبار باغ کلابداران

ای آب انبار به شماره ۱۲۳۴۶ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده و متعلق به عصر پهلوی است که به عنوان نمونه ای از بافت محله ای روستاهای کویری به شمار می رود و دارای چهار بادگیر با ارتفاع سه متر با نمای آجری می باشد.

➤ آب انبار برالسویه

این آب انبار متعلق به دوره صفویه بوده و در کنار خیابان ساحلی جنوبی، جنب ساختمان بسیج قرار دارد که دارای کاشی کاری معرق خوش نقشی به طرح کلاه خود و اندازه ۱۰/۳۰*۱۰ متر می باشد.

(سنه ۹۸۹ هـ ق)

➤ آب انبار سرده

این بنا مربوط به سنه ۱۲۵۰ می باشد که در سال ۱۲۹۷ توسط حاج محمد ولد مرحوم حسین احمد شریف تعمیرات آن به پایان رسیده است.

➤ قلعه (دژ) پهلوان بادی اثری گمنام در کویر

قلعه پهلوان بادی در کنار آسیاب بادی و متروکه قرار گرفته است و مردم منطقه در محاوره های عمومی از این قلعه به نام پلوون یاد می کنند. این قلعه در مسیر آبشار دره گاهان که تنها آبشار استان یزد محسوب می شود، در مسیر دره ای به نام لاکانو و برفراز کوهی به همین نام قرار دارد.

طول مسیر دره تا قلعه سه کیلومتر است و طی کردن آن به علت سنگلاخ بودن، خرابی جاده و باریک بودن آن بسیار مشکل بوده و به راه بز رو معروف بوده. بنای قلعه از آجرهای نازک ساخته شده و ۱۵۰۰ متر مربع مساحت دارد.

خلاصه

از آنچه در این میان گذشت این ها همه نمایانگر وجود شهر تفت چون نگینی درخشان و سبز در دل کویر خشک و در دامنه ی شیرکوه می باشد که به حق نام تفت به معنای (سبد میوه) زیبنده ی این باغ شهر زیباست . تفت دارای پیشینه و قدمت بسیار زیادی بوده و می توان شهر تفت را با توجه به قدمت و دیرینگی آن و نیز سیمای بر جای مانده امروزی، در زمره شهرهایی دانست که در دوران اسلامی شکل گرفته و دارای خصوصیات شهرهای این دوران می باشد. هر چند که بعضی از منابع تاریخی قدمت آن را مربوط به پیش از اسلام می دانند و بنا بر تعبیر تاریخ آیتی

« یزد ، هیچ گاه بدون تفت نبوده است . »

منابع

- ❖ یزد نگین کویر، استانداری یزد، یزد، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۵
- ❖ فرهنگ نامه دهخدا
- ❖ جاذبه‌های طبیعی گردشگری در استان یزد، دکتر کمال امیدوار، مجله فرهنگ یزد، سال هشتم، شماره ۲۱
- ❖ مستند سازی کتیبه‌های اسلامی شهر یزد، فاطمه دانش، مجله فرهنگ یزد، سال هشتم، شماره ۳۱
- ❖ [http:// wikipedia.org](http://wikipedia.org)